ΑΠΟΦΑΣΗ ΤΟΥ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟΥ (πέμπτο τμήμα)
της 11ης Ιουλίου 2002 *

Στην υπόθεση C-294/00,

που έχει ως αντικείμενο αίτηση του Oberster Gerichtshof (Αυστρία) προς το Δικαστήριο, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, με την οποία ζητείται, στο πλαίσιο της διαφοράς που εκκρεμεί ενώπιον του αιτούντος δικαστηρίου μεταξύ

Deutsche Paracelsus Schulen für Naturheilverfahren GmbH

και

Kurt Gräbner,

η έκδοση προδικαστικής αποφάσεως ως προς την ερμηνεία των άρθρων 52 και 59 της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρων 43 ΕΚ και 49 ΕΚ) καθώς και της οδηγίας 92/51/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Ιουνίου 1992, σχετικά με ένα δεύτερο γενικό σύστημα αναγνώρισης της επαγγελματικής εκπαίδευσης, το οποίο συμπληρώνει την οδηγία 89/48/ΕΟΚ (ΕΕ L 209, σ. 25),

* Γλώσσα διαδικασίας: η γερμανική.

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

συγκείμενο από τους P. Jann, πρόεδρο τμήματος, D. A. O. Edward και A. La Pergola (εισηγητή), δικαστές,

γενικός εισαγγελέας: J. Mischo

γραμματέας: H. A. Rühl, κύριος υπάλληλος διοικήσεως,

λαμβάνοντας υπόψη τις γραπτές παρατηρήσεις που κατέθεσαν:

— η Deutsche Paracelsus Schulen für Naturheilverfahren GmbH, εκπροσωπούμενη από τον R. Ratschiller, Rechtsanwalt,

— ο K. Gräbner, εκπροσωπούμενος από την G. Huber, Rechtsanwalt,

— η Αυστριακή Κυβέρνηση, εκπροσωπούμενη από την C. Pesendorfer,

— η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, εκπροσωπούμενη από τον J. E. Collins, επικουρούμενο από τον C. Lewis, barrister,

— η Επιτροπή των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων, εκπροσωπούμενη από τις Μ. Πατακιά και C. Schmidt,

έχοντας υπόψη την έκθεση ακροατηρίου,

αφού άκουσε τις προφορικές παρατηρήσεις της Deutsche Paracelsus Schulen für Naturheilverfahren GmbH, της Κυβερνήσεως του Ηνωμένου Βασιλείου και της Επιτροπής, κατά τη συνεδρίαση της 11ης Οκτωβρίου 2001,

αφού άκουσε τον γενικό εισαγγελέα που ανέπτυξε τις προτάσεις του κατά τη συνεδρίαση της 13ης Δεκεμβρίου 2001,

εκδίδει την ακόλουθη

Απόφαση

1 Με διάταξη της 13ης Ιουλίου 2000, που περιήλθε στο Δικαστήριο στις 31 Ιουλίου 2000, το Oberster Gerichtshof υπέβαλε, κατ' εφαρμογήν του άρθρου 234 ΕΚ, δύο προδικαστικά ερωτήματα ως προς την ερμηνεία των άρθρων 52 και 59 της Συνθήκης ΕΚ (νυν κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 43 ΕΚ και 49 ΕΚ) καθώς και της οδηγίας 92/51/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 18ης Ιουνίου 1992, σχετικά με ένα δεύτερο γενικό σύστημα αναγνώρισης της επαγγελματικής εκπαίδευσης, το οποίο συμπληρώνει την οδηγία 89/48/ΕΟΚ (ΕΕ L 209, σ. 25).

2 Αυτά τα ερωτήματα υποβλήθηκαν στο πλαίσιο διαφοράς μεταξύ της Deutsche Paracelsus Schulen für Naturheilverfahren GmbH (στο εξής: Deutsche Paracelsus Schulen) και του K. Gräbner, με αντικείμενο την καταβολή 90 390 αυστριακών σελινίων (ATS) από τον τελευταίο στην Deutsche Paracelsus Schulen προς εκτέλεση συμβάσεως παροχής εκπαιδεύσεως μεταξύ των διαδίκων.

Το νομικό πλαίσιο

Η οδηγία 92/51

3 Σύμφωνα με τις τέταρτη και πέμπτη αιτιολογικές σκέψεις, η οδηγία 92/51 θεσπίζει ένα δεύτερο γενικό σύστημα αναγνωρίσεως της επαγγελματικής εκπαιδεύσεως που συμπληρώνει το σύστημα που θεσπίζει η οδηγία 89/48/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 21ης Δεκεμβρίου 1988, σχετικά με ένα γενικό σύστημα αναγνώρισης των διπλωμάτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης που πιστοποιούν επαγγελματική εκπαίδευση ελάχιστης διάρκειας τριών ετών (ΕΕ 1989, L 19, σ. 16). Έχει ως στόχο τη διευκόλυνση της ασκήσεως όλων των επαγγελματικών δραστηριοτήτων που προϋποθέτουν, στο κράτος μέλος υποδοχής, την κατοχή διπλώματος που αντιστοιχεί σε ορισμένο επίπεδο εκπαιδεύσεως, ενώ βασίζεται στις ίδιες αρχές και περιέχει, mutatis mutandis, τους ίδιους κανόνες όπως το αρχικό γενικό σύστημα.

4 Το άρθρο 1, στοιχεία ε' και στ', της οδηγίας 92/51 ορίζει τα εξής:

«Για τους σκοπούς της παρούσας οδηγίας, νοείται:

[...]

ε) ως *νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα*, η δραστηριότητα ή το σύνολο νομοθετικά κατοχυρωμένων επαγγελματικών δραστηριοτήτων που αποτελούν το επάγγελμα αυτό σε ένα κράτος μέλος·

στ) ως *νομοθετικά κατοχυρωμένη επαγγελματική δραστηριότητα*, η επαγγελματική δραστηριότητα για την πρόσβαση στην οποία ή για την άσκησή της ή έναν από τους τρόπους ασκήσεώς της σε ένα κράτος μέλος απαιτείται, αμέσως ή εμμέσως, βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων, η κατοχή τίτλου εκπαίδευσης ή βεβαίωσης επάρκειας. [...]

[...]»

5 Σύμφωνα με το άρθρο 2 της οδηγίας 92/51, που αποτελεί το μοναδικό άρθρο του κεφαλαίου ΙΙ που φέρει τίτλο «Πεδίο εφαρμογής»:

«Η παρούσα οδηγία εφαρμόζεται στους υπηκόους κράτους μέλους οι οποίοι επιθυμούν να ασκήσουν, ως ελεύθεροι επαγγελματίες ή μισθωτοί, νομοθετικά κατοχυρωμένο επάγγελμα σε κράτος μέλος υποδοχής.

Η παρούσα οδηγία δεν εφαρμόζεται ούτε στα επαγγέλματα τα οποία διέπει ειδική οδηγία που καθιερώνει αμοιβαία αναγνώριση διπλωμάτων μεταξύ των κρατών μελών, ούτε στις δραστηριότητες που διέπονται από οδηγία που περιλαμβάνεται στο παράρτημα Α.

[...]»

Το αυστριακό δίκαιο

6 Βάσει του άρθρου 1, παράγραφος 1, του Ausbildungsvorbehaltsgesetz (BGBl. 378/1996), ως είχε κατά τον χρόνο των πραγματικών περιστατικών της κύριας δίκης (στο εξής: αυστριακός νόμος περί επαγγελματικής εκπαιδεύσεως), η εκπαίδευση για επαγγέλματα που διέπονται μεταξύ άλλων από τον Ärztegesetz του 1998 (BGBl. 169/1998, στο εξής: αυστριακός νόμος περί ιατρών) επιφυλάσσεται αποκλειστικά στους οργανισμούς που προβλέπουν για τον σκοπό αυτό οι ομοσπονδιακοί νόμοι. Κατά την εν λόγω διάταξη, η προσφορά της σχετικής εκπαιδεύσεως και η διαμεσολάβηση για την εξασφάλισή της από άλλα πρόσωπα ή οργανισμούς απαγορεύεται.

7 Σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 2, του αυστριακού νόμου περί επαγγελματικής εκπαιδεύσεως, η διαφήμιση της απαγορευμένης βάσει του άρθρου 1, παράγραφος 1, του εν λόγω νόμου εκπαιδεύσεως θεωρείται απόπειρα παραβάσεως της τελευταίας διατάξεως και ως τέτοια είναι κολάσιμη.

8 Ο αυστριακός νόμος περί επαγγελματικής εκπαιδεύσεως προβλέπει στο δεύτερο άρθρο του χρηματικές ποινές έως 500 000 ATS. Η ακυρότητα των συμβάσεων παροχής εκπαιδεύσεως που συνάπτονται κατά παράβαση αυτού του νόμου δεν προβλέπεται ρητώς από αυτόν ως κύρωση.

9 Σύμφωνα με τις επεξηγηματικές σημειώσεις του αυστριακού νόμου περί επαγγελματικής εκπαιδεύσεως (150 BlgNR 20. GP, 24), η απαγόρευση που θεσπίζει σκοπεί να εμποδίσει τη δραστηριότητα των κυρίως γερμανικών οργανισμών που ιδρύονται στην Αυστρία και διαφημίζουν εντατικά την εκπαίδευση του «Heilpraktiker» (πρακτικού ιατρού, μη κατόχου διπλώματος ιατρικής). Σύμφωνα με τις επεξηγηματικές σημειώσεις, η επείγουσα παρέμβαση του νομοθέτη ήταν αναγκαία ιδίως για λόγους προστασίας των καταναλωτών.

10 Σύμφωνα με το άρθρο 2, παράγραφος 2, του αυστριακού νόμου περί ιατρών, η άσκηση αυτού του επαγγέλματος περιλαμβάνει κάθε δραστηριότητα που βασίζεται σε επιστημονικές γνώσεις ιατρικής και ασκείται απευθείας στον άνθρωπο ή έμμεσα για τον άνθρωπο, ιδίως τη διάγνωση και τη θεραπεία νόσων ή σωματικών ή ψυχολογικών ανωμαλιών.

11 Από το άρθρο 3, παράγραφοι 1 και 4, του αυστριακού νόμου περί ιατρών προκύπτει ότι η άσκηση αυτού του επαγγέλματος απαγορεύεται στους μη διπλωματούχους ιατρούς.

Το γερμανικό δίκαιο

12 Το επάγγελμα του Heilpraktiker διέπεται από τον Heilpraktikergesetz (νόμου περί πρακτικών ιατρών), της 17ης Φεβρουαρίου 1939 (RGBl. I, σ. 251), όπως έχει τροποποιηθεί με τον νόμο της 2ας Μαρτίου 1974 (στο εξής: HPrG).

13 Βάσει του άρθρου 1, παράγραφος 1, του HPrG, ο μη διπλωματούχος ιατρός που επιθυμεί να ασκήσει το επάγγελμα του Heilpraktiker υποχρεούται να ζητήσει σχετική άδεια.

14 Σύμφωνα με το άρθρο 1, παράγραφος 2, του HPrG, η δραστηριότητα του Heilpraktiker νοείται ως επαγγελματική ή εμπορική δραστηριότητα που αποσκοπεί στη διάγνωση, τη θεραπεία ή την ανακούφιση νόσων, πόνων ή σωματικών τραυμάτων στον άνθρωπο.

15 Βάσει των σχετικών διατάξεων του διατάγματος περί της εφαρμογής του HPrG, της 18ης Φεβρουαρίου 1939 (RGBl. I, σ. 259), η άδεια ασκήσεως του επαγγέλματος του Heilpraktiker χορηγείται στον αιτούντα εάν αυτός δεν εμπίπτει σε μία από τις απαγορεύσεις που μνημονεύονται στο κείμενο του νόμου. Ειδικότερα, η άδεια δεν χορηγείται στον αιτούντα που δεν έχει συμπληρώσει το εικοστό πέμπτο έτος της ηλικίας του ή που δεν μπορεί να πιστοποιήσει την επιτυχή ολοκλήρωση πρωτοβάθμιας εκπαιδεύσεως. Επίσης, η άδεια δεν χορηγείται αν η εξέταση των γνώσεων και των ικανοτήτων του αιτούντος από τις υγειονομικές υπηρεσίες καταλήγει ότι η εκ μέρους του άσκηση του επαγγέλματος του Heilpraktiker θα συνιστούσε κίνδυνο για τη δημόσια υγεία.

Η διαφορά της κύριας δίκης και τα προδικαστικά ερωτήματα

16 Η Deutsche Paracelsus Schulen είναι εταιρία με έδρα στο Μόναχο (Γερμανία), που προσφέρει κύκλους μαθημάτων επαγγελματικής εκπαιδεύσεως για το επάγγελμα του Heilpraktiker. Οργανώνει επίσης ορισμένους κύκλους μαθημάτων στην Αυστρία. Η προσέλκυση ενδιαφερομένων για τους εν λόγω κύκλους μαθημάτων γίνεται μεταξύ άλλων με την τοποθέτηση αγγελιών στις εφημερίδες.

17 Τον Ιανουάριο του 1996, με αφορμή μια τέτοια αγγελία, ο K. Gräbner, Αυστριακός υπήκοος και κάτοικος Αυστρίας, επικοινώνησε με την Deutsche Paracelsus Schulen, που του απέστειλε ενημερωτικά φυλλάδια καθώς και έντυπο εγγραφής. Αυτό το έντυπο περιείχε αιτήσεις εγγραφής στα δύο πρώτα επίπεδα του προγράμματος επαγγελματικής εκπαιδεύσεως του Heilpraktiker. Για καθένα από αυτά τα επίπεδα παρέχονταν διευκρινίσεις σχετικά με το περιεχόμενο της εκπαιδεύσεως καθώς και πρόγραμμα εκπαιδεύσεως με βίντεο το οποίο προτεινόταν παράλληλα. Η οργάνωση των σπουδών αναγραφόταν στο έντυπο, το οποίο περιείχε επίσης επισήμανση που εφιστούσε την προσοχή των αναγνωστών στο γεγονός ότι το επάγγελμα του Heilpraktiker δεν μπορούσε να ασκηθεί στην Αυστρία και ότι η εξέταση για τη χορήγηση αδείας ασκήσεως αυτού του επαγγέλματος έπρεπε να γίνει στη Γερμανία.

18 Ο K. Gräbner υπέγραψε στις 20 Φεβρουαρίου 1996 σύμβαση για τα δύο πρώτα επίπεδα αυτής της εκπαιδεύσεως, έναντι συνολικού τιμήματος 90 390 ATS. Η εκπαίδευση στην οποία δήλωσε συμμετοχή ο K. Gräbner περιλάμβανε την παρακολούθηση μαθημάτων, που ήταν δυνατό να οργανωθούν στη Γερμανία ή στην Αυστρία, καθώς και την αποστολή κασετών βίντεο για την πρακτική εκμάθηση.

19 Στη συνέχεια, ο K. Gräbner δεν επικοινώνησε πλέον με την Deutsche Paracelsus Schulen. Δεν προέβη στην εντός προθεσμίας μιας εβδομάδας προβλεπόμενη ανάκληση της αιτήσεώς του εγγραφής ούτε και σε γραπτή καταγγελία των υποχρεώσεων που είχε αναλάβει.

20 Η Deutsche Paracelsus Schulen ζήτησε, ενώπιον των αυστριακών δικαστηρίων, την καταβολή 90 390 ATS βάσει της συμβάσεως εκπαιδεύσεως του Heilpraktiker που είχε συνάψει με τον K. Gräbner. Ο τελευταίος ισχυρίστηκε μεταξύ άλλων ότι η εν λόγω σύμβαση ήταν άκυρη λόγω παραβάσεως του αυστριακού νόμου περί επαγγελματικής εκπαιδεύσεως. Η Deutsche Paracelsus Schulen απάντησε σε αυτό το επιχείρημα ότι, βάσει του κοινοτικού δικαίου, η εκπαίδευση του Heilpraktiker έπρεπε να επιτρέπεται στην Αυστρία και ότι, εν πάση περιπτώσει, έπρεπε να επιτρέπεται η διαφήμιση για την παροχή εκπαιδεύσεως για ένα επάγγελμα η άσκηση του οποίου απαγορεύεται.

21 Το Bezirksgericht Linz-Land (Αυστρία), που εξέδωσε την πρωτόδικη απόφαση στις 29 Ιανουαρίου 1999, υποχρέωσε τον K. Gräbner να καταβάλει το ποσό των 90 390 ATS. Το Landesgericht Linz (Αυστρία), που έκρινε σε δεύτερο βαθμό, επικύρωσε την πρωτόδικη απόφαση με την από 26 Μαΐου 1999 απόφασή του, επιτρέποντας την άσκηση του τακτικού ενδίκου μέσου της αναιρέσεως (Revision).

22 Ο K. Gräbner άσκησε αναίρεση ενώπιον του Oberster Gerichtshof. Τούτο, εκτιμώντας ότι η επίλυση της διαφοράς της κύριας δίκης εξηρτάτο από την ερμηνεία του

κοινοτικού δικαίου, ανέστειλε τη διαδικασία και υπέβαλε στο Δικαστήριο των Ευρωπαϊκών Κοινοτήτων τα ακόλουθα προδικαστικά ερωτήματα:

«1) Μπορεί ένα κράτος μέλος να συνεχίσει, ιδίως μετά την έκδοση της οδηγίας 92/51/ΕΟΚ σχετικά με ένα δεύτερο γενικό σύστημα αναγνωρίσεως της επαγγελματικής εκπαιδεύσεως, να επιφυλάσσει μια παραϊατρική δραστηριότητα, όπως αυτή του πρακτικού ιατρού, κατά τον γερμανικό Heilpraktikergesetz (νόμο για τους πρακτικούς ιατρούς) RGBl. I 251/1939, όπως ισχύει σήμερα, στους διπλωματούχους ιατρούς ή τούτο αντίκειται πλέον ιδίως στο άρθρο 43 ΕΚ (παλαιό άρθρο 52 της Συνθήκης ΕΚ) για την ελευθερία εγκαταστάσεως και στο άρθρο 50 ΕΚ (παλαιό άρθρο 60 της Συνθήκης ΕΚ) για την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών;

2) Αντίκεινται στις προαναφερθείσες διατάξεις του ευρωπαϊκού δικαίου οι εθνικές διατάξεις οι οποίες επιφυλάσσουν την παροχή εκπαιδεύσεως για επαγγέλματα, τα οποία κατατάσσονται βάσει νόμου στον τομέα της υγείας, στους προβλεπόμενους για τον σκοπό αυτόν οργανισμούς και απαγορεύουν την προσφορά της σχετικής εκπαιδεύσεως ή τη διαμεσολάβηση για την εξασφάλιση της εκπαιδεύσεως αυτής από άλλα πρόσωπα ή οργανισμούς, καθώς και τη διαφήμισή της, ακόμη και αν η εκπαίδευση αυτή περιορίζεται σε επιμέρους τομείς της ιατρικής δραστηριότητας;»

23 Το Oberster Gerichtshof τονίζει, στη διάταξή του περί προδικαστικής παραπομπής, ότι, βάσει της νομολογίας του, μία σύμβαση που παραβιάζει απαγόρευση που τίθεται με νόμο θεωρείται άκυρη όχι μόνον όταν αυτή η έννομη συνέπεια προβλέπεται ρητώς, αλλά και όταν ο σκοπός της απαγορεύσεως επιβάλλει επιτακτικώς την ακυρότητα της πράξεως. Αυτό το δικαστήριο κρίνει, ειδικότερα, ότι ο σκοπός του αυστριακού νόμου περί επαγγελματικής εκπαιδεύσεως συνεπάγεται την ακυρότητα της επίδικης στην κύρια δίκη συμβάσεως. Ωστόσο, διερωτάται ως προς το συμβατό αυτής της νομοθετικής ρυθμίσεως με το κοινοτικό δίκαιο.

24 Το Oberster Gerichtshof τονίζει συναφώς ότι το Δικαστήριο έκρινε, με την από 3 Οκτωβρίου 1990 απόφασή του, C-61/89, Bouchoucha (Συλλογή 1990, σ. I-3551), ότι ελλείψει εναρμονίσεως σε κοινοτικό επίπεδο ως προς τις δραστηριότητες που εμπίπτουν αποκλειστικά στην άσκηση του ιατρικού λειτουργήματος, το άρθρο 52 της Συνθήκης δεν απαγορεύει σε κράτος μέλος να επιφυλάσσει μια παραϊατρική δραστηριότητα, όπως ιδίως την οστεοπαθητική, στους διπλωματούχους ιατρούς. Το Oberster Gerichtshof τονίζει ότι διερωτάται, ωστόσο, αν η οδηγία 92/51, που εκδόθηκε μετά την έκδοση της προπαρατεθείσας αποφάσεως Bouchoucha, ή άλλη ρύθμιση του κοινοτικού δικαίου δεν έχουν μεταβάλει το νομικό καθεστώς σ' αυτόν τον τομέα.

Επί του πρώτου προδικαστικού ερωτήματος

25 Με το πρώτο προδικαστικό ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά στην ουσία αν η επιφύλαξη εκ μέρους κράτους μέλους της ασκήσεως μιας δραστηριότητας όπως εκείνη του Heilpraktiker στους διπλωματούχους ιατρούς υπό την έννοια της γερμανικής νομοθεσίας αντίκειται σε διάταξη του κοινοτικού δικαίου.

26 Επιβάλλεται να τονιστεί, συναφώς, εκ προοιμίου, ότι από πάγια νομολογία προκύπτει ότι, ελλείψει εναρμονίσεως μιας επαγγελματικής δραστηριότητας, τα κράτη μέλη διατηρούν κατ' αρχήν την αρμοδιότητα να ορίζουν την άσκηση της εν λόγω δραστηριότητας, πλην όμως πρέπει να ασκούν τις αρμοδιότητές τους στον τομέα αυτό διασφαλίζοντας τις θεμελιώδεις ελευθερίες τις οποίες εγγυάται η Συνθήκη (βλ., μεταξύ άλλων, τις αποφάσεις της 3ης Οκτωβρίου 2000, C-58/98, Corsten, Συλλογή 2000, σ. I-7919, σκέψη 31, και της 1ης Φεβρουαρίου 2001, C-108/96, Mac Quen κ.λπ., Συλλογή 2001, σ. I-837, σκέψη 24).

27 Επομένως, επιβάλλεται, προς απάντηση στο πρώτο ερώτημα, να καθοριστεί, πρώτον, αν σε μία περίπτωση όπως η επίδικη στην κύρια δίκη, η άσκηση της δραστηριότητας του Heilpraktiker, υπό την έννοια της γερμανικής νομοθεσίας, ρυθμίζεται από μέτρο εναρμονίσεως που έχει εκδοθεί σε κοινοτικό επίπεδο και, στην αντίθετη

περίπτωση, αν η επιφύλαξη εκ μέρους κράτους μέλους της ασκήσεως μιας τέτοιας δραστηριότητας στους διπλωματούχους ιατρούς αντίκειται στα άρθρα 52 και 59 της Συνθήκης, που είναι κρίσιμα εν προκειμένω.

Επί της υπάρξεως εναρμονίσεως της δραστηριότητας του Heilpraktiker

28 Επιβάλλεται, κατ' αρχάς, η διαπίστωση ότι η δραστηριότητα του Heilpraktiker δεν αποτελεί αντικείμενο κάποιας ειδικής ρυθμίσεως του κοινοτικού δικαίου.

29 Αυτή η δραστηριότητα δεν ρυθμίζεται, ειδικότερα, από την οδηγία 93/16/ΕΟΚ του Συμβουλίου, της 5ης Απριλίου 1993, για τη διευκόλυνση της ελεύθερης κυκλοφορίας των ιατρών και της αμοιβαίας αναγνώρισης των διπλωμάτων, πιστοποιητικών και άλλων τίτλων τους (ΕΕ L 165, σ. 1). Πράγματι, η εν λόγω οδηγία αφορά την αμοιβαία αναγνώριση των διπλωμάτων, πιστοποιητικών ή άλλων τίτλων ιατρού που απαριθμεί, εκ των οποίων ουδείς αφορά την εκπαίδευση του Heilpraktiker.

30 Επιβάλλεται, στη συνέχεια, να εξεταστεί εάν η δραστηριότητα του Heilpraktiker εμπίπτει στο πεδίο εφαρμογής της οδηγίας 92/51, όπως υποστηρίζει η Deutsche Paracelsus Schulen.

31 Επιβάλλεται να υπομνηστεί, συναφώς, ότι από τις συνδυασμένες διατάξεις του άρθρου 1, στοιχεία ε' και στ', και του άρθρου 2 της οδηγίας 92/51 προκύπτει ότι αυτή έχει αποκλειστική εφαρμογή στα επαγγέλματα που ρυθμίζει και ότι τέτοιο επάγγελμα συνιστά μια επαγγελματική δραστηριότητα, για την πρόσβαση στην οποία ή για την άσκησή της, ή έναν από τους τρόπους ασκήσεώς της σε ένα κράτος μέλος, απαιτείται, αμέσως ή εμμέσως, βάσει νομοθετικών, κανονιστικών ή διοικητικών διατάξεων, η κατοχή τίτλου εκπαίδευσης ή βεβαίωσης επάρκειας.

32 Το Δικαστήριο έχει ήδη κρίνει, σχετικά με παρόμοιους ορισμούς των εννοιών «δεδηλωμένο επάγγελμα» και «ρυθμιζόμενη επαγγελματική δραστηριότητα», που απαντούν στο άρθρο 1, στοιχεία γ' και δ', της οδηγίας 89/48, ότι η πρόσβαση σε ένα επάγγελμα ή η άσκησή του πρέπει να θεωρείται ότι ρυθμίζεται άμεσα από νομικές διατάξεις όταν νομοθετικές, κανονιστικές ή διοικητικές διατάξεις του συγκεκριμένου κράτους μέλους εγκαθιδρύουν ένα καθεστώς που έχει ως αποτέλεσμα να επιφυλάσσει ρητώς την επαγγελματική αυτή δραστηριότητα μόνο στα πρόσωπα που πληρούν ορισμένες προϋποθέσεις και να απαγορεύει την πρόσβαση σ' αυτήν στα πρόσωπα που δεν τις πληρούν (αποφάσεις της 1ης Φεβρουαρίου 1996, C-164/94, Αρανίτης, Συλλογή 1996, σ. I-135, σκέψη 19, και της 8ης Ιουλίου 1999, C-234/97, Fernández de Bobadilla, Συλλογή 1999, σ. I-4773, σκέψη 17). Ένα επάγγελμα πρέπει να θεωρείται έμμεσα νομοθετικά κατοχυρωμένο όταν υφίσταται νομικός έλεγχος της προσβάσεως στο επάγγελμα αυτό ή της ασκήσεώς του (προπαρατεθείσα απόφαση Αρανίτης, σκέψη 27).

33 Από τα προεκτεθέντα απορρέει ότι ένα επάγγελμα είναι νομοθετικά κατοχυρωμένο σε ένα κράτος μέλος, υπό την έννοια των οδηγιών 89/48 και 92/51, όταν επιτρέπεται εντός αυτού η άσκησή του και όταν η πρόσβαση σε αυτό ή η άσκησή του επιφυλάσσονται στα πρόσωπα που πληρούν τις νομικές προϋποθέσεις που καθορίζουν, εμμέσως ή αμέσως, το καθεστώς αυτού του επαγγέλματος.

34 Βάσει του άρθρου 3, παράγραφοι 1 και 4, του αυστριακού νόμου περί ιατρών, στην Αυστρία η άσκηση αυτού του επαγγέλματος απαγορεύεται στους μη διπλωματούχους ιατρούς. Η δραστηριότητα του Heilpraktiker, όπως ορίζεται στη Γερμανία στο άρθρο 1, παράγραφος 2, του HPrG, αφορά τις δραστηριότητες οι οποίες, στην Αυστρία, καλύπτονται από την έννοια της ασκήσεως του ιατρικού επαγγέλματος που ορίζεται στο άρθρο 2, παράγραφος 2, του αυστριακού νόμου περί ιατρών. Κατά συνέπεια, στην Αυστρία, η άσκηση των δραστηριοτήτων του Heilpraktiker, υπό την έννοια της γερμανικής νομοθεσίας, απαγορεύεται στους μη διπλωματούχους ιατρούς.

35 Επομένως, στην Αυστρία, οι μη διπλωματούχοι ιατροί δεν έχουν δικαίωμα προσβάσεως σ' αυτές τις δραστηριότητες ή ασκήσεώς τους και επομένως δεν υφίσταται επίσης νομικό καθεστώς που να ορίζει, εμμέσως ή αμέσως, τις προϋποθέσεις κτήσεως αυτού του δικαιώματος.

36 Επομένως, η άσκηση της δραστηριότητας του Heilpraktiker, υπό την έννοια της γερμανικής νομοθεσίας, από μη διπλωματούχους ιατρούς, δεν μπορεί να θεωρηθεί νομοθετικά κατοχυρωμένο στην Αυστρία επάγγελμα υπό την έννοια της οδηγίας 92/51 και, ως εκ τούτου, η εν λόγω οδηγία μπορεί, εν πάση περιπτώσει, να έχει εφαρμογή στη διαφορά της κύριας δίκης.

37 Επομένως, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι, σε κατάσταση όπως η επίδικη στην κύρια δίκη, η άσκηση της δραστηριότητας του Heilpraktiker, υπό την έννοια της γερμανικής νομοθεσίας, από μη κατόχους διπλώματος ιατρικής δεν κατοχυρώνεται νομοθετικώς με μέτρο εναρμονίσεως σε επίπεδο κοινοτικού δικαίου.

Επί των άρθρων 52 και 59 της Συνθήκης

38 Τα άρθρα 52 και 59 της Συνθήκης επιβάλλουν την άρση των περιορισμών στην ελευθερία εγκαταστάσεως και στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών αντιστοίχως. Πρέπει να θεωρηθούν τέτοιοι περιορισμοί όλα τα μέτρα που απαγορεύουν, δυσχεραίνουν ή καθιστούν λιγότερο ελκυστική την άσκηση των ελευθεριών αυτών (βλ., υπό αυτή την έννοια, για την ελευθερία εγκαταστάσεως, την απόφαση της 30ής Μαρτίου 1993, C-168/91, Κωνσταντινίδης, Συλλογή 1993, σ. I-1191, σκέψη 15, και για την ελεύθερη παροχή υπηρεσιών, απόφαση της 20ής Φεβρουαρίου 2001, C-205/99, Analir κ.λπ., Συλλογή 2001, σ. I-1271, σκέψη 21).

39 Από τη νομολογία του Δικαστηρίου προκύπτει ότι τα εθνικά μέτρα που μπορούν να περιορίσουν την άσκηση των θεμελιωδών ελευθεριών που εγγυάται η Συνθήκη δεν μπορούν να δικαιολογηθούν παρά μόνον αν πληρούν τέσσερις προϋποθέσεις: να εφαρμόζονται κατά τρόπο μη συνεπαγόμενο διακρίσεις, να ανταποκρίνονται σε επιτακτικούς λόγους γενικού συμφέροντος, να είναι ικανά να εγγυηθούν την υλοποίηση του σκοπού που επιδιώκουν και να μη βαίνουν πέραν αυτού που είναι

αναγκαίο για την επίτευξη του σκοπού αυτού (βλ. αποφάσεις της 30ής Νοεμβρίου 1995, C-55/94, Gebhard, Συλλογή 1995, σ. I-4165, σκέψη 37, της 4ης Ιουλίου 2000, C-424/97, Haim, Συλλογή 2000. σ. I-5123, σκέψη 57, και την προπαρατεθείσα Mac Quen κ.λπ., σκέψη 26).

40 Δεν αμφισβητείται μεταξύ των διαδίκων ότι η νομοθεσία ενός κράτους μέλους όπως ο αυστριακός νόμος περί ιατρών, που απαγορεύει την άσκηση στην Αυστρία του αναγνωρισμένου στη Γερμανία επαγγέλματος του Heilpraktiker, συνιστά περιορισμό στην άσκηση της ελευθερίας εγκαταστάσεως και στην ελεύθερη παροχή των υπηρεσιών. Επομένως, επιβάλλεται να εξεταστεί αν μια τέτοια νομοθετική ρύθμιση μπορεί να δικαιολογηθεί ενόψει των τεσσάρων προϋποθέσεων που προκύπτουν από τη νομολογία του Δικαστηρίου.

41 Συναφώς, επιβάλλεται, κατ' αρχάς, η διαπίστωση ότι η απαγόρευση που προκύπτει κατ' αυτόν τον τρόπο από τον αυστριακό νόμο περί ιατρών εφαρμόζεται ανεξαρτήτως ιθαγένειας και κράτους μέλους εγκαταστάσεως των προσώπων στα οποία απευθύνεται.

42 Δεύτερον, όσον αφορά το ζήτημα της υπάρξεως επιτακτικού λόγου γενικού συμφέροντος ικανού να δικαιολογήσει αυτή την απαγόρευση, επιβάλλεται να υπομνησθεί ότι η προστασία της δημόσιας υγείας περιλαμβάνεται μεταξύ των λόγων που μπορούν, βάσει του άρθρου 56, παράγραφος 1, της Συνθήκης ΕΚ (νυν, κατόπιν τροποποιήσεως, άρθρου 46, παράγραφος 1, ΕΚ), να δικαιολογήσουν περιορισμούς της ελευθερίας εγκαταστάσεως. Οι διατάξεις αυτής της παραγράφου έχουν εφαρμογή στην ελεύθερη παροχή υπηρεσιών βάσει του άρθρου 66 της Συνθήκης ΕΚ (νυν άρθρου 55 ΕΚ).

43 Τρίτον, η επιλογή ενός κράτους μέλους να επιφυλάσσει σε μία κατηγορία επαγγελματιών που διαθέτουν ειδικά προσόντα, όπως στους διπλωματούχους ιατρούς, το δικαίωμα ιατρικής διαγνώσεως και ορισμού θεραπείας που προορίζεται να θεραπεύσει νόσους ή σωματικές ή ψυχολογικές ανωμαλίες μπορεί να θεωρηθεί μέσο κατάλληλο να επιτύχει τον στόχο της προστασίας της δημόσιας υγείας.

44 Επιβάλλεται, τέταρτον, να εξεταστεί αν η ούτως τιθέμενη για τους μη διπλωματούχους ιατρούς απαγόρευση ασκήσεως δραστηριότητας ιατρικής φύσεως είναι αναγκαία και ανάλογη ενόψει του σκοπού που επιδιώκει.

45 Η Deutsche Paracelsus Schulen ισχυρίζεται, αφενός, ότι το επάγγελμα του Heilpraktiker είναι αναγνωρισμένο στη Γερμανία, χωρίς ωστόσο να διακυβεύεται η προστασία της δημόσιας υγείας και, αφετέρου, ότι ο στόχος που συνίσταται στη διασφάλιση της ποιότητας των υπηρεσιών που παρέχονται στους ασθενείς μπορεί να επιτευχθεί στην Αυστρία με μέσα λιγότερο περιοριστικά απ' ό,τι η απαγόρευση αυτού του επαγγέλματος, θέτοντας ως προϋπόθεση για την άσκησή του την απόδειξη ορισμένης εμπειρίας ή εξετάσεως ανάλογης με την προβλεπόμενη στη γερμανική νομοθεσία.

46 Συναφώς, πρέπει να υπενθυμιστεί ότι το γεγονός ότι ένα κράτος μέλος επιβάλλει κανόνες λιγότερο αυστηρούς από εκείνους που ισχύουν εντός άλλου κράτους μέλους δεν σημαίνει, αυτό καθεαυτό, ότι οι τελευταίοι αυτοί κανόνες είναι δυσανάλογοι και, επομένως, ασύμβατοι προς το κοινοτικό δίκαιο (βλ. τις αποφάσεις της 12ης Δεκεμβρίου 1996, C-3/95, Reisebüro Broede, Συλλογή 1996, σ. I-6511, σκέψη 42· την προπαρατεθείσα Mac Quen κ.λπ., σκέψη 33, και την απόφαση της 19ης Φεβρουαρίου 2002, C-309/99, Wouters κ.λπ., Συλλογή 2002, σ. I-1577, σκέψη 108).

47 Πράγματι, το γεγονός και μόνον ότι ένα κράτος μέλος επέλεξε ένα σύστημα προστασίας διαφορετικό από εκείνο που υιοθέτησε άλλο κράτος μέλος δεν μπορεί να έχει επίπτωση στην εκτίμηση της αναγκαιότητας και της αναλογικότητας των διατάξεων που έχουν θεσπιστεί στον τομέα αυτό (αποφάσεις της 21ης Οκτωβρίου 1999, C-67/98, Zenatti, Συλλογή 1999, σ. I-7289, σκέψη 34, και προπαρατεθείσα Mac Quen κ.λπ., σκέψη 34).

48 Επιπλέον, ελλείψει ορισμού σε κοινοτικό επίπεδο των πράξεων που επιφυλάσσονται στους διπλωματούχους ιατρούς, κάθε κράτος μέλος μπορεί να αποφασίσει, με γνώμονα την αντίληψη της προστασίας της δημόσιας υγείας που επικρατεί σε αυτό,

να μην επιτρέψει ή να επιτρέψει στους πρακτικούς ιατρούς που δεν κατέχουν τέτοιο δίπλωμα την άσκηση δραστηριοτήτων ιατρικής φύσεως, θεσπίζοντας, ενδεχομένως, προϋποθέσεις σχετικές με την εμπειρία ή τα προσόντα που οι πρακτικοί ιατροί πρέπει να πληρούν.

49 Ωστόσο, η εκ μέρους του Αυστριακού νομοθέτη αξιολόγηση των κινδύνων για τη δημόσια υγεία που θα μπορούσε να συνεπάγεται η άσκηση της δραστηριότητας του Heilpraktiker, υπό την έννοια της γερμανικής νομοθεσίας, από μη διπλωματούχους ιατρούς μπορεί να μεταβληθεί με την πάροδο του χρόνου, ιδίως βάσει των τεχνικών και επιστημονικών προόδων που πραγματοποιούνται όσον αφορά τη γνώση των χρησιμοποιουμένων μεθόδων στο πλαίσιο αυτής της δραστηριότητας και τις επιπτώσεις τους στην υγεία (βλ., συναφώς, την προπαρατεθείσα απόφαση Mac Quen κ.λπ., σκέψη 36).

50 Επομένως, επιβάλλεται να θεωρηθεί ότι εθνική νομοθετική ρύθμιση που απαγορεύει, όπως ο αυστριακός νόμος περί ιατρών, την άσκηση του επαγγέλματος του Heilpraktiker δεν βαίνει πέραν του αναγκαίου, για την επίτευξη του σκοπού της προστασίας της δημόσιας υγείας, μέτρου.

51 Υπό τις συνθήκες αυτές, μια τέτοια νομοθετική ρύθμιση δεν αντίκειται στα άρθρα 52 και 59 της Συνθήκης.

52 Ενόψει του συνόλου των προεκτεθέντων, στο πρώτο ερώτημα επιβάλλεται να δοθεί η απάντηση ότι το κοινοτικό δίκαιο, ως έχει επί του παρόντος, δεν περιέχει διάταξη απαγορεύουσα σε κράτος μέλος να επιφυλάσσει την άσκηση δραστηριότητας όπως εκείνη του Heilpraktiker υπό την έννοια της γερμανικής νομοθεσίας στους διπλωματούχους ιατρούς.

Επί του δευτέρου ερωτήματος

53 Με το δεύτερό του ερώτημα, το αιτούν δικαστήριο ερωτά στην ουσία εάν η απαγόρευση, εκ μέρους κράτους μέλους που απαγορεύει την άσκηση της δραστηριότητας του Heilpraktiker υπό την έννοια της γερμανικής νομοθεσίας εντός αυτού από άλλους πλην των διπλωματούχων ιατρών, αφενός, της παροχής εκπαιδεύσεως για την άσκηση της δραστηριότητας του Heilpraktiker από οργανισμούς που δεν έχουν συνάψει σχετικές συμβάσεις και, αφετέρου, της διαφημίσεως αυτής της εκπαιδεύσεως αντίκειται στα άρθρα 52 και 59 της Συνθήκης.

Επί της απαγορεύσεως παροχής εκπαιδεύσεως για την άσκηση της δραστηριότητας του Heilpraktiker

54 Κατά πάγια νομολογία, η νομοθεσία κράτους μέλους όπως ο αυστριακός νόμος περί επαγγελματικής εκπαιδεύσεως, που επιφυλάσσει την παροχή ορισμένου είδους εκπαιδεύσεως στους οργανισμούς που έχουν συνάψει σχετικές συμβάσεις, συνεπάγεται εμπόδιο στην άσκηση της ελευθερίας εγκαταστάσεως και της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών από τους υπηκόους άλλου κράτους μέλους που θα επιθυμούσαν να παράσχουν τέτοιου είδους εκπαίδευση.

55 Σύμφωνα με τη νομολογία που παρατίθεται στη σκέψη 39 της παρούσας αποφάσεως, επιβάλλεται να εξεταστεί αν ένα εθνικό μέτρο που περιορίζει κατ' αυτόν τον τρόπο την άσκηση των θεμελιωδών ελευθεριών που εγγυώνται τα άρθρα 52 και 59 της Συνθήκης μπορεί να δικαιολογείται ενόψει των τεσσάρων προϋποθέσεων που προκύπτουν από τη νομολογία του Δικαστηρίου.

56 Συναφώς, επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η απαγόρευση παροχής εκπαιδεύσεως για την άσκηση της δραστηριότητας του Heilpraktiker, που ο αυστριακός νόμος περί

επαγγελματικής εκπαιδεύσεως επιβάλλει στους οργανισμούς που δεν έχουν συνάψει σχετικές συμβάσεις, εφαρμόζεται ανεξαρτήτως ιθαγένειας και κράτους μέλους εγκαταστάσεως των προσώπων στα οποία απευθύνεται.

57 Δεύτερον, όσον αφορά το ζήτημα της υπάρξεως υπέρτερου λόγου γενικού συμφέροντος ικανού να δικαιολογήσει αυτή την απαγόρευση, επιβάλλεται να εξεταστεί εκ προοιμίου αν αυτή μπορεί να δικαιολογηθεί με γνώμονα τον στόχο της προστασίας της δημόσιας υγείας.

58 Συναφώς, επιβάλλεται η παρατήρηση ότι αυτή η απαγόρευση δεν μπορεί να θεωρηθεί ότι δικαιολογείται ευθέως από αυτόν τον στόχο παρά μόνον αν ο επικίνδυνος χαρακτήρας αυτού του είδους της εκπαιδεύσεως για τη δημόσια υγεία αποδεικνύεται ενόψει του περιεχομένου της, πράγμα το οποίο δεν συμβαίνει εν προκειμένω.

59 Επιβάλλεται η διαπίστωση ότι η εν λόγω απαγόρευση απορρέει μάλλον, όπως προκύπτει από τις αιτιολογικές σκέψεις του αυστριακού νόμου περί επαγγελματικής εκπαιδεύσεως, από το γεγονός ότι το επάγγελμα του Heilpraktiker δεν αναγνωρίζεται ως τέτοιο στην Αυστρία, εφόσον συνίσταται στην άσκηση δραστηριοτήτων που θεωρούνται ότι εμπίπτουν στην άσκηση του ιατρικού επαγγέλματος, το οποίο επιφυλάσσεται στους διπλωματούχους ιατρούς.

60 Επομένως, επιβάλλεται να εξεταστεί εάν, όπως υποστηρίζουν ο K. Gräbner, η Αυστριακή Κυβέρνηση και η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου και η Επιτροπή, ένα κράτος μέλος μπορεί να απαγορεύσει την παροχή εκπαιδεύσεως για την άσκηση της δραστηριότητας του Heilpraktiker από οργανισμούς που δεν έχουν συνάψει σχετικές συμβάσεις για τον λόγο ότι η άσκηση του επαγγέλματος του Heilpraktiker απαγορεύεται, καθεαυτή, σε αυτό το κράτος μέλος.

61 Συναφώς, επιβάλλεται να τονιστεί, όπως τόνισε ο γενικός εισαγγελέας στο σημείο 87 των προτάσεών του, ότι, αν το κοινοτικό δίκαιο δεν απαγορεύει σε κράτος μέλος να θεσπίζει απαγόρευση ασκήσεως του επαγγέλματος του Heilpraktiker, πρέπει επίσης να αναγνωριστεί σ' αυτό το κράτος μέλος η δυνατότητα να επιβάλει αυτή την απαγόρευση κατά τρόπο συνεκτικό και αξιόπιστο. Επομένως, η ανάγκη διατηρήσεως της αποτελεσματικότητας εθνικού μέτρου συμφώνου προς το κοινοτικό δίκαιο, όπως η απαγόρευση ασκήσεως του επαγγέλματος του Heilpraktiker, που δικαιολογείται από τον στόχο της προστασίας της δημόσιας υγείας μπορεί να θεωρηθεί ότι συνιστά υπέρτερο λόγο γενικού συμφέροντος.

62 Τρίτον, η απαγόρευση της παροχής εκπαιδεύσεως για την άσκηση της δραστηριότητας του Heilpraktiker, με εξαίρεση την εκπαίδευση που μπορεί να οργανώνεται από οργανισμούς εξουσιοδοτημένους να παρέχουν εκπαίδευση στον ιατρικό τομέα, μπορεί να θεωρηθεί μέσο κατάλληλο να διασφαλίσει την αποτελεσματικότητα του εθνικού μέτρου που απαγορεύει την άσκηση του επαγγέλματος του Heilpraktiker.

63 Υπό τις συνθήκες αυτές, επιβάλλεται να εξεταστεί, τέταρτον, αν η απαγόρευση παροχής εκπαιδεύσεως για την άσκηση της δραστηριότητας του Heilpraktiker στους οργανισμούς που δεν έχουν συνάψει σχετικές συμβάσεις είναι αναγκαία και ανάλογη ενόψει του σκοπού που επιδιώκει.

64 Συναφώς, επιβάλλεται να τονιστεί ότι η οργάνωση της παροχής εκπαιδεύσεως του Heilpraktiker δεν επηρεάζει αναγκαστικά την αποτελεσματικότητα του εθνικού μέτρου που προβλέπει την απαγόρευση αυτού του επαγγέλματος στο εν λόγω κράτος μέλος.

65 Πράγματι, η αποτελεσματικότητα αυτού του μέτρου απαγορεύσεως θίγεται μόνον από τις λεπτομέρειες της παροχής εκπαιδεύσεως που μπορούν να δημιουργήσουν

σύγχυση στο κοινό όσον αφορά το ζήτημα αν η δραστηριότητα που αφορά η εκπαίδευση μπορεί να ασκείται νομίμως για βιοποριστικό σκοπό εντός του κράτους μέλους όπου παρέχεται.

66 Απόκειται στο εθνικό δικαστήριο να εκτιμήσει στη συγκεκριμένη περίπτωση και ενόψει αυτού του κριτηρίου αν, λαμβανομένου υπόψη του γεγονότος ότι η επίδικη στην κύρια δίκη εκπαίδευση πρέπει κατά βάση να παρέχεται στη Γερμανία και ότι ο K. Gräbner τελούσε εν γνώσει ότι το επάγγελμα του Heilpraktiker δεν μπορούσε να ασκηθεί στην Αυστρία, η εκτέλεση της συμβάσεως παροχής εκπαιδεύσεως για τη δραστηριότητα του Heilpraktiker μπορεί να θίγει την αποτελεσματικότητα του εθνικού μέτρου που απαγορεύει την άσκηση αυτού του επαγγέλματος και, σε καταφατική περίπτωση, να αποφασίσει, σύμφωνα με το εθνικό του δίκαιο, αν αυτή η σύμβαση πρέπει ως εκ τούτου να θεωρηθεί άκυρη.

Επί της απαγορεύσεως της διαφημίσεως της παροχής εκπαιδεύσεως για τη δραστηριότητα του Heilpraktiker

67 Επιβάλλεται εκ προοιμίου η παρατήρηση ότι, προς απάντηση σε σχετική ερώτηση του Δικαστηρίου, η Αυστριακή Κυβέρνηση τόνισε ότι η διαφήμιση στην Αυστρία της παρεχόμενης εντός άλλου κράτους μέλους εκπαιδεύσεως του Heilpraktiker δεν θίγεται από την απαγόρευση της διαφημίσεως γι' αυτό το είδος εκπαιδεύσεως που απορρέει από τον αυστριακό νόμο περί επαγγελματικής εκπαιδεύσεως, δεδομένου ότι, σύμφωνα με τον σκοπό του, ο εν λόγω νόμος αφορά μόνον τους οργανισμούς που θέλουν να παράσχουν επαγγελματική εκπαίδευση στην Αυστρία.

68 Για την περίπτωση που το αιτούν δικαστήριο δεν δεχθεί αυτή την ερμηνεία του περιεχομένου του αυστριακού νόμου περί επαγγελματικής εκπαιδεύσεως, επιβάλ-

λεται να τονιστεί εκ προοιμίου ότι η απαγόρευση της διαφημίσεως εντός κράτους μέλους της παροχής εκπαιδεύσεως του Heilpraktiker σε άλλο κράτος μέλος συνιστά μέτρο που θίγει την άσκηση της ελεύθερης παροχής υπηρεσιών από τους υπηκόους του τελευταίου κράτους μέλους και που δεν δικαιολογείται από υπέρτερο λόγο γενικού συμφέροντος. Πράγματι, μια τέτοια διαφήμιση, εφόσον προσδιορίζει τον τόπο όπου παρέχεται η εκπαίδευση και επισημαίνει ότι το επάγγελμα του Heilpraktiker δεν μπορεί να ασκείται στο πρώτο κράτος μέλος, δεν μπορεί να θίγει την αποτελεσματικότητα του εθνικού μέτρου που απαγορεύει την άσκηση του επαγγέλματος του Heilpraktiker σ' αυτό το κράτος μέλος.

69 Όσον αφορά την απαγόρευση εκ μέρους κράτους μέλους της διαφημίσεως της παροχής εκπαιδεύσεως για την άσκηση της δραστηριότητας του Heilpraktiker που μπορεί να παρέχεται, τουλάχιστον εν μέρει, εντός αυτού, συνιστά εμπόδιο που δικαιολογείται εφόσον αφορά τις λεπτομέρειες παροχής της εκπαιδεύσεως που απαγορεύεται σ' αυτό το κράτος μέλος κατά τρόπο σύμφωνο με τη Συνθήκη.

70 Ενόψει του συνόλου των προεκτεθέντων, στο δεύτερο προδικαστικό ερώτημα επιβάλλεται να δοθεί η απάντηση ότι δεν αντίκειται στα άρθρα 52 και 59 της Συνθήκης

— η απαγόρευση, εκ μέρους κράτους μέλους που απαγορεύει εντός αυτού την άσκηση της δραστηριότητας του Heilpraktiker υπό την έννοια της γερμανικής νομοθεσίας από μη διπλωματούχους ιατρούς, της παροχής εντός αυτού εκπαιδεύσεως για την άσκηση αυτής της δραστηριότητας από οργανισμούς που δεν έχουν συνάψει σχετικές συμβάσεις, υπό τον όρον ότι αυτή η απαγόρευση εφαρμόζεται κατά τρόπο που αφορά μόνον την πρακτική οργάνωση αυτής της εκπαιδεύσεως τη δυνάμενη να δημιουργήσει σύγχυση στο κοινό ως προς το εάν

το επάγγελμα του Heilpraktiker μπορεί νομίμως να ασκηθεί εντός του κράτους μέλους όπου παρέχεται η εκπαίδευση·

— η απαγόρευση, εκ μέρους κράτους μέλους που απαγορεύει εντός αυτού την άσκηση της δραστηριότητας του Heilpraktiker από μη διπλωματούχους ιατρούς, καθώς και την παροχή εκπαιδεύσεως για την άσκηση του επαγγέλματος του Heilpraktiker, επίσης της διαφημίσεως της εντός αυτού παρεχόμενης εκπαιδεύσεως αυτού του είδους, αν η διαφήμιση αφορά την οργάνωση της εκπαιδεύσεως που απαγορεύεται σε αυτό το κράτος μέλος κατά τρόπο σύμφωνο με τη Συνθήκη.

Ωστόσο, αντίκειται στο άρθρο 59 της Συνθήκης η απαγόρευση, εκ μέρους κράτους μέλους που απαγορεύει εντός αυτού την άσκηση του επαγγέλματος του Heilpraktiker, καθώς και την παροχή εκπαιδεύσεως για την άσκηση της δραστηριότητας του Heilpraktiker, επίσης της διαφημίσεως της παρεχομένης σε άλλο κράτος μέλος εκπαιδεύσεως αυτού του είδους, όταν η διαφήμιση διευκρινίζει τον τόπο παροχής της εκπαιδεύσεως και επισημαίνει ότι το επάγγελμα του Heilpraktiker δεν μπορεί να ασκηθεί στο πρώτο κράτος μέλος.

Επί των δικαστικών εξόδων

71 Τα έξοδα στα οποία υποβλήθηκαν η Αυστριακή Κυβέρνηση, η Κυβέρνηση του Ηνωμένου Βασιλείου, καθώς και η Επιτροπή, οι οποίες υπέβαλαν παρατηρήσεις στο Δικαστήριο, δεν αποδίδονται. Δεδομένου ότι η παρούσα διαδικασία έχει ως προς τους διαδίκους της κύριας δίκης τον χαρακτήρα παρεμπίπτοντος που ανέκυψε ενώπιον του εθνικού δικαστηρίου, σ' αυτό απόκειται να αποφανθεί επί των δικαστικών εξόδων.

Για τους λόγους αυτούς,

ΤΟ ΔΙΚΑΣΤΗΡΙΟ (πέμπτο τμήμα),

κρίνοντας επί του ερωτήματος που του υπέβαλε με διάταξη της 13ης Ιουλίου 2000 το Oberster Gerichtshof, αποφαίνεται:

1) Το κοινοτικό δίκαιο, ως έχει επί του παρόντος, δεν περιέχει διάταξη που να απαγορεύει σε κράτος μέλος να επιφυλάσσει την άσκηση δραστηριότητας όπως εκείνη του Heilpraktiker υπό την έννοια της γερμανικής νομοθεσίας στους διπλωματούχους ιατρούς.

2) Δεν αντίκειται στα άρθρα 52 και 59 της Συνθήκης

— η απαγόρευση, εκ μέρους κράτους μέλους που απαγορεύει εντός αυτού την άσκηση της ασκήσεως της δραστηριότητας του Heilpraktiker υπό την έννοια της γερμανικής νομοθεσίας από μη διπλωματούχους ιατρούς, της παροχής εντός αυτού εκπαιδεύσεως για την άσκηση αυτής της δραστηρι-

ότητας από οργανισμούς που δεν έχουν συνάψει σχετικές συμβάσεις, υπό τον όρον ότι αυτή η απαγόρευση εφαρμόζεται κατά τρόπο που αφορά μόνον την πρακτική οργάνωση αυτής της εκπαιδεύσεως τη δυνάμενη να δημιουργήσει σύγχυση στο κοινό ως προς το εάν το επάγγελμα του Heilpraktiker μπορεί νομίμως να ασκηθεί εντός του κράτους μέλους όπου παρέχεται η εκπαίδευση·

— η απαγόρευση, εκ μέρους κράτους μέλους που απαγορεύει εντός αυτού την άσκηση της δραστηριότητας του Heilpraktiker από μη διπλωματούχους ιατρούς, καθώς και την παροχή εκπαιδεύσεως για την άσκηση της δραστηριότητας του Heilpraktiker, επίσης της διαφημίσεως της εντός αυτού παρεχομένης εκπαιδεύσεως αν η διαφήμιση αφορά την οργάνωση της εκπαιδεύσεως που απαγορεύεται σε αυτό το κράτος μέλος κατά τρόπο σύμφωνο με τη Συνθήκη.

Ωστόσο, αντίκειται στο άρθρο 59 της Συνθήκης η απαγόρευση, εκ μέρους κράτους μέλους που απαγορεύει εντός αυτού την άσκηση του επαγγέλματος του Heilpraktiker, καθώς και την παροχή εκπαιδεύσεως για την άσκηση της δραστηριότητας του Heilpraktiker, επίσης της διαφημίσεως της παρεχομένης σε άλλο κράτος μέλος εκπαιδεύσεως αυτού του είδους, όταν η διαφήμιση διευκρινίζει τον τόπο παροχής της εκπαιδεύσεως και επισημαίνει ότι το επάγγελμα του Heilpraktiker δεν μπορεί να ασκηθεί στο πρώτο κράτος μέλος.

Jann Edward La Pergola

Δημοσιεύθηκε σε δημόσια συνεδρίαση στο Λουξεμβούργο στις 11 Ιουλίου 2002.

Ο Γραμματέας

R. Grass

Ο Πρόεδρος του πέμπτου τμήματος

P. Jann